

– використання сучасних технологій в організації взаємодії з громадою (розробка відповідних мобільних додатків, електронних сервісів на сайтах щодо розшуку осіб тощо);

– способи і форми взаємодії мають постійно оновлюватися, відповідно до потреб громади, міжнародного досвіду, громадських ініціатив.

Отже, принцип взаємодії оперативно-розшукових органів та громади в Україні пройшов тривале становлення. У попередні історичні періоди така взаємодія (співробітництво) здійснювалася переважно негласно, за допомогою донощиків (агентів) або передбачала стандартні форми отримання відомостей, документів від органів публічної влади.

Проте, на нашу думку, треба приділяти більшу увагу гласній, заснованій на довірі і партнерстві, взаємодії з громадянами та громадськими об'єднаннями, розширювати організаційні та правові основи такої взаємодії.

Список бібліографічних посилань

1. Долженков О. Ф. Оперативно-розшукова діяльність – як правоохоронна функція кримінальної міліції. Одеса : НДРВВ ОІВС, 2000. 134 с.

2. Колодій А. М. Принципи права України. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 208 с.

3. Смирнов О. В. Соотношение норм и принципов в советском праве. *Советское государство и право*. 1977. № 2. С. 16–18.

4. Шейндлин Б. В. Сущность советского права. Львов : ЛГУ, 1959. 140 с.

5. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 01.04.2019).

Одержано 04.04.2019

УДК [340.11:35/74](477)

Олена Петрівна НАУМЕНКО,

аспірант кафедри теорії, історії права і держави

та конституційного права Навчально-наукового інституту права

Національного університету державної фіскальної служби України

ПРАВОВА ПРИРОДА ТА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ПРАВОЗАХИСНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Важливою умовою забезпечення дієвого механізму захисту прав людини та громадянина є визначення місця та ролі правозахисних організацій у системі державних органів та у громадянському суспільстві.

При цьому для концептуальних основ правозахисної діяльності особливе значення має з'ясування понятійно-категоріального апарата, зокрема висвітлення сутності поняття «правозахисна організація», що є широковживаним, проте таким, що не набуло на даний час законодавчого закріплення та належного визначення у науковій літературі.

Означена проблематика досліджувалась вітчизняними і зарубіжними науковцями в галузі загальної теорії держави і права та інших галузей права – С. І. Бойченком, В. С. Ковальським, А. Ю. Олійником, Н. І. Цимбалюк та певною мірою висвітлена у роботах С. О. Дубенка, О. Б. Карпінської, А. М. Колодія, В. Маляренка, Л. М. Москвича та ін.

Правовий статус правозахисних громадських організацій і проблеми їх функціонування були предметом наукових досліджень Л. Р. Наливайко, І. О. Грицяя, О. С. Дніпрова, Є. Ю. Захарова, А. Г. Майстренка та ін.

Незважаючи на значну кількість праць, присвячених правозахисній діяльності, з'ясуванню правової природи та сутності поняття правозахисної організації приділено не достатньо уваги як законодавцем, так і науковою спільнотою.

Представниками громадськості дане поняття зазвичай трактується однобоко - лише у розрізі організацій громадського спрямування.

Так, до Довідника правозахисних організацій, створених Мережею активістів правозахисного руху, внесено лише громадські правозахисні організації [1]. Правозахисник Є. Ю. Захаров, надаючи визначення правозахисних організацій, теж пов'язує їх лише з громадським сектором: це особливий вид недержавних неприбуткових організацій, діяльність яких спрямована

на утвердження й захист прав і свобод людини, ефективний контроль за їхнім дотриманням державою, її органами і посадовими особами [2].

Такий підхід дещо звужує сутність цього поняття, оскільки до правозахисних організацій належать і організації державного інституційного сектора.

На законодавчому рівні згадки про правозахисні організації є лише в Законі України «Про звернення громадян», в якому частиною 5 ст. 16 одним із суб'єктом подання скарги в інтересах громадянина визначено «організацію, яка здійснює правозахисну діяльність» та пунктом 5 ч. 1 ст. 18 – закріплено право громадянина користуватися послугами «організації, яка здійснює правозахисну функцію...» [3].

У сучасній науковій літературі термін «правозахисні організації» трактується по-різному та різняться думки з приводу того, які саме інституції до них належать.

В основу наявних визначень покладено здійснення цими організаціями правозахисної діяльності.

Але, як слушно зазначає зарубіжний дослідник С.А. Бойченко, «усі державні органи входять до конституційної системи захисту прав і свобод людини і громадянина, складають публічний сектор правозахисної структури держави і суспільства», а отже, апріорі наділені правозахисною функцією, та «одні з них (парламент, уряд) здійснюють правозахисну діяльність у тому числі, тоді як інші (уповноважені з прав людини) покликані виконувати саме її» [4, с. 3].

Щодо громадських організацій, то серед них також можна виділити ті, які виконують правозахисну функцію побічно і такі, що визначили захист прав основним напрямом своєї діяльності.

Близькою до означеної позиції є позиція О. Б. Карпінської, яка в залежності від ступеня пріоритетності правозахисної функції в їх діяльності поділяє суб'єктів правозахисної діяльності на суб'єкти з основною (титальною) правозахисною функцією та суб'єкти правозахисної діяльності з додатковою (субсидіарною) правозахисною функцією.

До першої групи науковець відносить - судові органи, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, адвокатуру, нотаріат, органи юстиції, інституції громадянського суспільства, перш за все громадські об'єднання, які визначили основною метою своєї діяльності правовий захист; до другої - Конституційний Суд України, Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади, Президента України, органи внутрішніх справ, органи прокуратури [5, с. 213].

Крім того, для розуміння правової природи та сутності правозахисних організацій важливе значення має з'ясування співвідношення понять «орган» і «організація». У зв'язку з неоднозначністю трактувань цих термінів у законодавчих та наукових джерелах, вважаємо за доцільне більш детально зупинитися на даному питанні.

В Академічному тлумачному словнику української мови слово «організація» визначено як «об'єднання людей, суспільних груп, держав на базі спільності інтересів, мети, програми дій і та ін./ Державна, партійна, громадська і та ін. установа» [6, с. 739], а «орган» - як «установа, що виконує певні функції в галузі державного управління, контролю, нагляду і та ін.» [6, с. 738].

Великим енциклопедичним юридичним словником за редакцією академіка Ю. С. Шемшученка, встановлено, що орган є різновидом організацій: «особливим видом організацій є державні органи, тобто організації, які мають закріплені в законодавстві держ.-владні повноваження щодо здійснення функцій управління» [7, с. 587].

Отже, на підставі вищезазначених положень доходимо висновку, що під поняттям «правозахисні організації» слід розуміти організації, що є суб'єктами правозахисної діяльності з основною (титальною) правозахисною функцією.

Запропоноване визначення базується на твердженні автора щодо якісних характеристик правозахисних організацій як правового явища: це організації – об'єднання людей, суспільних груп...на базі спільності інтересів, мети, програми дій і та ін.; це суб'єкти правозахисної діяльності; правозахисна функція є їх основною (титальною) функцією; особливим видом організацій є державні органи; предмет діяльності державних правозахисних органів повинен бути законодавчо закріплений як їх завдання або функції саме правозахисного характеру (що не завжди має місце); для громадських правозахисних організацій обов'язковим є зазначення в статуті організації правового захисту як основного напрямку діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Довідник правозахисних організацій. Мережа активістів правозахисного руху. 2018 р. URL: <http://hr.activists.net/organszations> (дата звернення: 28.03.2019).

2. Захаров Є. Ю. Завдання, функції, права і принципи діяльності правозахисних організацій // Права людини в Україні. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи : сайт. URL: <http://khp.org/index.php?id=1084630553> (дата звернення: 28.03.2019).
3. Про звернення громадян : закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-w21> (дата звернення: 28.03.2019).
4. Бойченко С. И. Правозащитная деятельность прокуратуры Российской Федерации: конституционно-правовое исследование: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Белгород, 2009. 23 с.
5. Карпінська О. Б. Конституційно-правовий статус суб'єктів правозахисної діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Ужгород, 2015. 237 с.
6. Словник української мови : в 11 т. / ред. колегія: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 1974. Т. 5: Н–О. 840 с.
7. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Юрид думка, 2012. 1020 с.

Одержано 29.03.2019

УДК 351.74(44+438+474.2)

Ігор Львович НЕВЗОРОВ,

кандидат юридичних наук,

професор кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3973-950X>

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ОБМЕЖЕНЬ У ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ФРАНЦІЇ, ПОЛЬЩІ ТА ЕСТОНІЇ

Базовими нормативно-правовими актами в системі нормативно-правового забезпечення функціонування поліції Франції є низка спеціальних законів і підзаконних актів. Зокрема, це Декрет «Про персонал оперативних служб Національної поліції Франції» від 24.01.1968 року, Закон «Про права та обов'язки державних службовців» від 13.07.1983 року, Декрет «Про поліцію» в редакції від 18.03.1986 року, Декрет «Про Національну поліцію Франції», Закон «Про посилення безпеки і захисту свободи особи» від 02.02.1981 року, Закон «Про модернізацію Національної поліції Франції» від 07.08.1985 року, Закон «Про особливий статус технічного та учбово-тренувального корпусу Національної поліції» від 23.11.2004 року.

Окрім наведених вище, у Франції діють загальні акти, окремі положення котрих стосуються поліції (приміром, це Декрет «Про заборону паління в громадських місцях» від 29.05.1992 року). Існує також дисциплінарний закон, який визначає підстави та порядок притягнення службовців поліції до дисциплінарної відповідальності.

Закон Французької Республіки № 83-634 «Про права та обов'язки державних службовців» від 13 липня 1983 року в загальних рисах визначає правовий статус всіх публічних службовців. На підставі даного законодавчого акту 11 січня 1984 року був прийнятий Закон Французької Республіки № 84-16 «Про специфічні категорії державних службовців», до яких відносяться й службовці поліції. Норми даного законодавчого акту визначають умови, яким має відповідати особа, що претендує на службу в поліції, уточнюють способи застосування загального статуту до службовців, які складають окремий штат чиновників (поліції), деталізують функції чиновників певного виду служби, закріплюють організацію та схему здійснення кар'єри, визначають порядок розподілу службовців за різними видами положень (відрядження, передача в розпорядження, позаштатна робота). Крім того, норми цих законів обмежують службовців поліції в певних громадянських правах [1, с. 49]. Взагалі у Франції, Німеччині, Польщі участь у страйку поліцейських кваліфікується як грубе порушення дисципліни та може мати наслідком звільнення зі служби (даний аспект у подальшому ще буде предметом відповідного аналізу) [1, с. 147].

Водночас слід зазначити, що з прийняттям у Франції урядового Декрету «Про персонал оперативних служб Національної поліції Франції» № 68-70 від 24.01.1968 надзвичайно поширеною стала практика обмеження поліцейським можливості суміщати службу з будь-якою